

Hair Covering for Women

ופרע את ראש האשה

(1) ספר במדבר פרק ה'
(יח) וְהָעֵמִיד הִכְהִין אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כִּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזָּכָרוֹן מִנְחַת קִנְיָנָה הוּא וּבִגְד הִכְהִין יְהִיו מִי הַמָּאֲרָדִים:

(2) ספרי פרשת נשא פסקא יא
"ופרע את ראש האשה" - כהן נפנה לאחוריה ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה דברי רבי ישמעאל. ד"א (כתובות עב) לימד על בנות ישראל שהן מכסות ראשיהם. ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר (שמואל ב יג) ותקח תמר אפר על ראשה... ר' יוחנן בן ברוקה אומר אין מנוולים בנות ישראל יותר ממה שכתוב בתורה אלא לפני ה' ופרע את ראש האשה סדין של בוש היה פורס בינו לבין העם כהן פונה לאחוריה ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה אמרו לו כשם שלא חסת על כבוד המקום כך אין חסין על כבודה כל הניווול הזה היה מנוול אותה...

(3) רש"י כתובות עב. ד"ה אזהרה (רב שלמה בן יצחק, צרפת-אשכנז, 1105-1040)
...מדעבדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור א"נ מדכתיב ופרע מכלל דהווא שעתא לאו פרועה הות שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר:

"בנות ישראל"

(4) משנה מסכת כתובות פרק ב'
(א) הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה אוֹ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה, הִיא אוֹמֶרֶת בְּתוּלָה נְשֻׁאֲתַנִּי, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִי אֵלָּא אֶלְמָנָה נְשֻׁאֲתִידָ, אִם יֵשׁ עֲדִים שֶׁיִּצְתָה בְּהִינוּמָא וְרֹאשָׁה פְּרוּעָה, כְּתִבְתָּהּ מֵאֲתֵימָם.

(5) שו"ע אורח חיים סימן עה (רב יוסף קארו, ספרד-ישראל, 1575-1488)
(ב) שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו: הגה אפי' אשתו. אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש מותר: הגה וה"ה השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכ"ש שער נכרית אפי' דרכה לכסות:

(6) שו"ע אבן העזר סימן כא
(ב) לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק אחת פנויה ואחת אשת איש:

(7) חלקת מחוקק אבן העזר שם (ר' משה ב"ר יצחק יהודה לימא, d.1657) פנויה בעולה קאמר אבל בתולה אמרין דיוצאה בהינומא וראשה פרועה

דת יהודית

(8) משנה מסכת כתובות פרק ז

(ו) ואלו יוצאות שלא בכתבה, העוברת על דת משה ויהודית. ואיזו היא דת משה, מאכילתו שאינו מעשר, ומשמשתו נדה, ולא קוצה לה חלה, ונודרת ואינה מקיימת. ואיזוהי דת יהודית, יוצאה וראשה פרוע, וטוה בשוק, ומדברת עם כל אדם. אבא שאול אומר, אף המקללת יולדיו בפניו. רבי טרפון אומר, אף הקולנית. ואיזו היא קולנית, לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכניה שומעין קולה:

(9) גמרא כתובות עב.

ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע: ראשה פרוע דאורייתא היא, דכתיב 'ופרע את ראש האשה' ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש! דאורייתא - קלתה שפיר דמי; דת יהודית - אפילו קלתה נמי אסור. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש הוי בה רבי זירא: היכא? אילימא בשוק, דת יהודית היא! ואלא בחצר - אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה! אמר אביי ואיתימא רב כהנא מחצר לחצר ודרך מבוי:

(10) רש"י שם

דת יהודית - שנהגו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא:

דאורייתא היא - ואמאי לא קרי לה דת משה:

קלתה - סל שיש לו מלמטה בית קבול להולמו בראשו ובית קיבול מלמעלה לתת בו פלך ופשתן:

קלתה

(11) שיטה מקובצת מסכת כתובות דף עב. (ר' בצלאל אשכנזי, c. 1520-1594, מצרים-ישראל) וז"ל רש"י במהדורא קמא קלתה סל שמנחת את פלכה בו ומניחתו על ראשה כשהיא פרועת ראש אפילו קלתה נמי לא משום צניעות דאי אפשר שלא יראו שערותיה בין הנסרים

(12) מאירי שם (ר' מנחם בן שלמה, 1249-1315)

[קלתה] נראה שפירושו כעין כובע מבגד גס שצונפת בו בלילה...

(13) רמב"ם יד החזקה - הלכות אישות פרק כד (רב משה בן מיימון, 1138-1204)

(יב) ואיזו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת יהודית יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת...

(14) טור אבן העזר סימן קטו (ר' יעקב בן הרא"ש, 1269-1343)

ואיזו היא דת יהודית יוצאה וראשה פרוע אפילו אין פרוע לגמרי אלא קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף תצא. כתב הרמב"ם אף על פי שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים תצא בלא כתובה.

דת יהודית בזמן הזה

15) רמב"ם יד החזקה - הלכות אישות פרק יג

(א) כמה הכסות שהוא חייב ליתן לה...

(יא) מקום שדרכן שלא תצא אשה בשוק בכפה שעל ראשה בלבד עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו טלית נותן לה בכלל הכסות רדיד הפחות מכל הרדידן ואם היה עשיר נותן לה לפי עשרו....

16) ספר אגרות משה, אבן העזר חלק א, סימן קיד (רב משה פיינשטיין, 1895-1986)

ובגוף הדבר כיון שבזה"ז אין להחשיבה פרוצה בזה כיון שהרבה מזלזלות בזה אין להפסידה כתובתה. ואם ידע הבעל מתחילה כשנשאה שאינה רוצה לכסות השער ומ"מ נשאה וכתב לה כתובה, אף אם היה זה בזמן שרוב הנשים היו מכסות שערן כדין נמי היה צריך ליתן לה כתובה כיון שידע ונתרצה ונתחייב לה הכתובה. ודין הגמ' הוא רק כשלא ידע שחשב שתתנהג ככל בנות ישראל הכשרות ולבסוף לא רצתה, או שאחר זמן קלקלה מעשיה בזה ואינה רוצית שוב לכסות שער בזה אמרו שיוצאה בלא כתובה. ובזה"ז אם לא אמרה קודם הקידושין שתכסה שער וזה כידע ונתרצה שאין שייך כלל לדון להפסידה כתובתה.

ערוה

17) ברכות כד.

אמר רבי יצחק טפח באשה ערוה למאי ... אלא באשתו ולקריאת שמע. אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר גלי שוק עברי נהרות וכתוב תגל ערותך וגם תראה חרפתך אמר שמואל קול באשה ערוה שנאמר כי קולך ערב ומראך נאווה אמר רב ששת שער באשה ערוה שנאמר שערך כעדר העזים:

18) חדושי הרשב"א על מסכת ברכות דף כד. (רבי שלמה בן אדרת, 1235-1310)

והא דאמר רב יצחק טפח באשה ערוה. ואוקימנא באשתו ובק"ש, פירש הראב"ד ז"ל דאפשר דוקא ממוקם צנוע שבה, ועלה קאתי ר"ח למימר דשוק באשה מקום צנוע וערוה הוא ואפילו לגבי בעלה, אע"פ שאינו מקום צנוע באיש, אבל פניה ידיה ורגליה וקול דבורה שאינו זמר ושערה מחוץ לצמתה שאינו מתכסה, אין חוששין להם מפני שהוא רגיל בהן ולא טריד.

19) שו"ת מהר"ם אלשקר סימן לה. (רב משה בן יצחק אלשקר, 1466 (ספרד) – 1542 (ירושלים))

שאלת ממני הידיד אם יש לחוש לאלו הנשים שנהגו לגלות שערן מחוץ לצמתן להתנאות בו, לפי מה ששמענו מי שהורה ואמר כי "שקר נחלו אמותינו" הנוהגות לגלותו, כי הוא איסור גמור, ובפירוש אמרו ז"ל, "שער באשה ערוה", ולכן ראוי להוכיחן ולהזהירן שלא לגלותו.

תשובה: איברא דאין בית מיחוש לאותו שער כלל, כיון שנהגו לגלותו, ואפילו לק"ש. והיה ד"שער באשה ערוה", לא מיירי אלא בשער שדרך האשה לכסותו, דומיא דטפח... וכתב הרשב"א ז"ל בחדושי בברכות... "פי' הראב"ד ז"ל... ושערה חוץ לצמתה שאינו מתכסה, אין חוששין להם, מפני שהוא רגיל בהם ולא טריד..." וכן נמי כתב בעל אורחות חיים: "...ושערה מחוץ לצמתה שאינו מתכסה, אין חוששין להם, מפני שהוא רגיל בהן". וכן שמעתי שכתב בעל המכתם...

...ובכמה וכמה דברים הקילו רבותינו ז"ל כדי שלא תתגנה האשה על בעלה.

(20) שו"ת חתם סופר, או"ח לו (ר' משה סופר, 1762-1839, גרמניה)
והנה בשיר השירים [ד' – א'] כתיב מבעד לצמתך שערך כעדר העזים... שמלבד כובע שעל ראשה עוד יש לה צמת בגד המצמצם השער שלא יבצבצו לחוץ, ומ"מ אותן מעט שא"א לצמצם כ' רשב"א שהיוצאים מהצמות אינם ערוה לגבי בעל דרגיל בהן ומותר לקרות ק"ש כנגדן :

(21) שו"ע אורח חיים סימן עה
(א) טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו אפי' היא אשתו אסור לקרות ק"ש כנגדה: הגה וי"א דוקא באשתו אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח הוי ערוה:
(ב) שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו: הגה אפי' אשתו. אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש מותר: הגה וה"ה השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכ"ש שער נכרית אפי' דרכה לכסות:

(22) משנה ברורה סימן עה (ר' ישראל מאיר הכהן, 1839-1933)
(י) ... ודע עוד דאפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגילוי הראש בשוק כדרך הפרוצות אסור וכמו לענין גילוי שוקה דאסור בכל גווני וכן"ל בסק"ב כיון שצריכות לכסות השערות מצד הדין [ויש בזה איסור תורה מדכתיב ופרע ראש האשה מכלל שהיה מכוסה] וגם כל בנות ישראל המחזיקות בדת משה נזהרות מזה מימות אבותינו מעולם ועד עתה בכלל ערוה היא ואסור לקרות כנגדן ולא בא למעט רק בתולות שמותרות לילך בראש פרוע או כגון שער היוצא מחוץ לצמתן שזה תלוי במנהג המקומות שאם מנהג בנות ישראל בזה המקום ליזהר שלא לצאת אפילו מעט מן המעט חוץ לקישוריה ממילא בכלל ערוה היא ואסור לקרות כנגדן וא"ל מותר דכיון שרגילין בהן ליכא להורא וכדלקמיה:

(23) ערוך השלחן אורח חיים סימן עה (ר' יחיאל מיכל אפשטיין, 1829-1908)
ועתה בואו ונצווה על פריצות דורינו בעוה"ר שזה שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעון זה והולכות בגילוי הראש וכל מה שצעקו על זה הוא לא לעזר ולא להועיל ועתה פשתה המספחת שהנשואות הולכות בשערותיהן כמו הבתולות או לנו שעלתה בימינו כך מיהו עכ"פ לדינא נראה שמותר לנו להתפלל ולברך נגד ראשיהן המגולות כיון שעתה רובן הולכות כך והוה כמקומות המגולים בגופה...

(24) אגרות משה, אבן העזר א:נח (ר' משה פיינשטיין, 1895-1986)
בגילוי מקצת מהשערות, ובביתה, שהחמיר החת"ס... כ"ז ניסן תשכ"א .

...בכתובות דף ע"ב... "אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש". ולא נאמר "אזהרה שלא יצאו בשערותיהן מגולות" – משמע שתלוי בחשיבות פריעה על הראש בכולל; שבשביל גילוי מעט שערות, אין להחשיב שהראש הוא פרוע. שאם היה נאמר האיסור על השערות, היה שייך לומר שנידון כל מעט שערות בפני עצמן. אבל כשנאמר על הראש, הרי יש לידון על הראש בכולל .

וגם הא פשוט שאין למילף מהקרא איסור אלא מה שצריך הכהן לפרוע בראש הסוטה... ובסוטה, ודאי לא סגי בפריעת משהו... חלק גדול מהראש צריך ודאי שיהיה פרוע... וממילא אין למילף לאסור לנשים מהאי קרא בפחות מדין הפריעה שבסוטה..... כפי המסתבר שחלק גדול מהראש לדין סוטה הוא הרבה יותר מטפח, דהוא רוב הראש, או לכה"פ קרוב לרוב הראש;

מ"מ, הא עכ"פ יש למילף דכל הראש הוא מ"מ מקומות המכוסים", דהא לא מסוים איזו חלק מהראש הוא מקום שמגולות, אלא דרשאות לגלות משהו מהראש, באיזו מקום שהוא. ונמצא, שכל הראש הוא נחשב "מקום המכוסה", אך שאין ראייה לאסור לגלות, אף שהוא מקום המכוסה, אלא כפי השיעור....

...ולכן, כיון שבדין "מקומות המכוסים" יש חילוק בין טפח לפחות [מטפח], לענין ראייה שלא בכוונה... גם בשערות יש חילוק זה; דאין מקום להחמיר בשערות יותר מגופה, כיון דכל האיסור הא משום שנחשבו מקום מכוסה, וממילא נראה דאך לה"א ברמ"א דבאשה אחרת אפילו בפחות מטפח הוא ערוה נמי לא יפלוג בשער,

דשאני בשר דבכל הנשים הוא מקום מכוסה ובכל מקום מכסות סובר דהוא ערוה אף בפחות מטפח... אבל בשער שמה שהוא נחשב מקום מכוסה שנעשה מזה ערוה הוא האיסור דהא בתולות אין מכסות וכן בביתה אינה צריכה לכסות, לכן אף שעכ"פ נחשבו כל השערות מקום המכוסה מצד שלא מסוים אין להחשיב ערוה בפחות מטפח...

ולכן לדינא, אף שמן הראוי שיחמירו הנשים לכסות, כדסובר החת"ס, הואיל ויצא מפומיה דגאון גדול כמותו... פשוט שאלו הרוצות להקל בשני הדינים, אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית, ח"ו. ואין להמנע אפילו לת"ח ויר"ש מלישא אשה כזו, אם היא יראת שמים, ומדקדקת במצות, ובעלת מדות. אבל הוא רק ערך ב' אצבעות בגובה, שהפנים הוא ערך אורך ב' טפחים; ויהיה בצירוף פחות מטפח, ויותר אסורה.

(25) אגרות משה חלק א' ח"ד סימן קיב (1957)
אבל בשער, שאין דרכן לכסות בעצם מצד חשיבות ערוה – דהרי פנויות אין מכסות – ורק מצד דין התורה לכסות, לכן הוי חידוש התורה, שגם השער בנשואות יש להחשיב כבשר; אבל ממילא, כיון שהאיסור הוא חידוש, אין לאסור בפחות מטפח אף לאחרים, כמו בבשר לבעלה, שהוא מטעם שהאיסור הוא חידוש ... והשערות שמחוץ לצמתן, שאינן ערוה, הוא אף ביותר מטפח, אבל ודאי המחמרת יותר עדיפא. והנני אביך אוהבך, משה פיינשטיין.

פריעת ראש בחצר

(26) גמרא כתובות עב.
...אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש. הוי בה רבי זירא: היכא? אילימא בשוק, דת יהודית היא! ואלא בחצר - אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה! אמר אביי ואיתימא רב כהנא מחצר לחצר ודרך מבוי:

(27) תוספות כתובות דף עב:
ואלא בחצר - פי' אפי' בלא קלתה נמי אין בה משום פריעת ראש שאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו:

(28) ירושלמי כתובות פרק ז
יש חצר שהוא כמבוי ויש מבוי שהוא כחצר. חצר שהרבים בוקעין בתוכה הרי הוא כמבוי ומבוי שאין הרבים בוקעין בתוכו הרי הוא כחצר

(29) טור אבן העזר סימן קטו
ואיזו היא דת יהודית? יוצאה וראשה פרוע אפילו אין פרוע לגמרי אלא קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף תצא. ... ודוקא שיוצאת כן ברשות הרבים או במבוי המפולש או בחצר שהרבים בוקעים בו אבל במבוי שאינו מפולש וחצר שאין הרבים בוקעים בו לא תצא.

(30) בית יוסף שם (רב יוסף קארו, 1488-1575)
ויש לתמוה על רבינו שכתב "אבל במבוי שאינו מפולש וחצר שאין הרבים בוקעים בו לא תצא" דמשמע לא תצא מבעלה ע"י כך אע"פ שהוא דבר שאינו הגון והא בחצר אפילו פריעת הראש ממש לית לן בה ובמבוי שאינו מפולש נמי בקלתה מיהא לית לן בה.

(31) דרכי משה שם (רמ"א, רב משה איסרליש, 1525-1572)
ולי נראה דודאי אף רבינו בעל הטור מודה לדבר זה... ולא נקט כאן "לא תצא" אלא למידק מינה דצניעות מיהא הוי ששום אשה לא תראה שערך כלל אפילו בבית וכמו שמצינו במעשה דקמחית...

(32) יומא מז.

תנו רבנן שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה אמרו לה חכמים מה עשית שזכית לכך אמרה להם מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי אמרו לה הרבה עשו כן ולא הועילו

(33) ב"ח שם (ר' יואל סירקיש, 1561-1640)

"ואלא בחצר אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו" הכי פירושו...דאי איתא דקלתה בחצר לאו דבר הגון הוא לא הנחת בת לאברהם אבינו דכולן הולכות בחצר במכוסה במטפחת על ראשן בלא רדיד... אבל לעולם אף בחצרה בלא קלתה אסור בפריעת ראש לגמרי.

(34) ט"ז לשו"ע שם (רב דוד הלוי, 1586-1667)

שפיר אמר הטור דבחצר שאין הרבים מצוין שם אבל קצת בוקעין שם, בזה לא תצא כיון שיש עליה קלתה וכמו שאמרנו אבל בחצר יחידי לגמרי אין שם איסור אפילו בפריעה לגמרי ואם דרים שם אנשים אחרים גם כן הוי דינו כמו מבושי שאינו מפולש דאין בו היתר כי אם בקלתה והכל נוחא בס"ד דאין כאן מחלוקת בין הטור להתוספות כלל.

(35) שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לז

כיסוי הראש בפני בעלה, אינה צריכה. דהאיסור פרועת ראש הוא רק בשוק. ואפילו בשעת נידותה ליכא שום איסור בביתה בפני בעלה ובניה. והידור איכא אפילו לעשות כקמחית (יומא מ"ז ע"א), אבל לא שמענו שאיכא צנועות כאלו ואפילו בדורות הקודמים. ובזמן התנאים לא היו נשותיהן נוהגות כן אלא יחידות כקמחית

פאה נכרית

(1) משנה מסכת שבת פרק ו משנה ה

משנה. יוצאה אשה בחוטי שער, בין משלה, בין משל חבירתה, בין משל בהמה. ובטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין, בכבול ובפאה נכרית לחצר...

(2) שבת סד:

בכבול ובפאה נכרית לחצר. אמר רב: כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים - אסור לצאת בו לחצר, חוץ מכבול ופאה נכרית... ורב, מאי שנא הני? - אמר עולא: כדי שלא תתגנה על בעלה. כדתניא: +ויקרא טו+ והדוה בנדתה, זקנים הראשונים אמרו: שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין, עד שבא רבי עקיבא ולימד: אם כן אתה מגנה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה. אלא מה תלמוד לומר והדוה בנדתה - בנדתה תהא עד שתבא במים.

(3) רש"י שם (ר' שלמה בן יצחק, צרפת-אשכנז, 1105-1040)

פאה נכרית - קליעת שער תלושה, וצוברתה על שיערה עם קליעתה, שתראה בעלת שער.

(4) רמב"ם על משנה מסכת שבת פרק ו משנה ה (ר' משה בן מיימון, ספרד-מצרים, 1204-1138)

ופאה נכרית, כעין נרתיק מדביקין בו שער נאה מאד ולובשות אותו על הראש באופן זמני להתיפות בשער.

(5) נזיר פרק ד משנה ה

מתני'. נזרק עליה אחד מן הדמים - אינו יכול להפר, ר"ע אומר: אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות - אינו יכול להפר. בד"א - בתגלחת הטהרה, אבל בתגלחת הטומאה - יפר, שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מנוולת; רבי (מאיר) אומר: אף בתגלחת הטהרה - יפר, שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגלחת.

(6) נזיר כח:

ור"מ אומר: אפי' בתגלחת טהרה יפר, מפני שיכול לומר אי אפשי באשה מגלחת. ות"ק? אמר לך: אפשר בפאה נכרית. ור"מ סבר: בפאה נכרית, אידי דזוהמא לא ניחא ליה.

(7) שלטי גיבורים שבת שעה (ר' יהושע בעז, d. 1557)

משנה: יוצאת אשה... בפאה נכרית בחצר. יראה מזה להביא ראיה וסמך לנשים היוצאות בכיסוי שערות שלהן כשהן נשואות, אבל במקום קליעת שער נשואות שערות חברותיהן. הרי מדובר באשה נשואה, שהרי התירו בחצר בשבת משום שלא תתגנה על בעלה, מפורש שמותר לבנות ישראל להתקשט בהן. שער באישה ערוה אינה אלא בשער הדבוק לבשרה ממש, ונראה גם בשרה עם השער, אבל שער המכסה שיערה אין כאן משום שער באישה ערוה וגם לא משום פריעת ראש. ונראה דלא שנא שערות דידה ולא שנא שערות חברתה כל עוד שהן עשויות לכיסוי שער והן תלושות אע"פ שקישוט הוא לה כדי שתראה בעלת שער אין בכך כלום.

(8) תפארת ישראל שבת פו (ר' ישראל ליפשיץ, 1782-1860)

דמיירי הכא בחצר האי רבים בוקעים בו דשרי (כב"ש שם), ובהא מיושב קו' תוס' במכילתין (דנ"ז ב') ד"ה אחם דלמה לא נקט ברישא דברשה"ר אסור פאה... דלהכי לא נקט לה התם משום דבל"ז אסור.

(9) שו"ת באר שבע סימן יח (ר' יששכר דב איילנברג 1550-1623)

... דמה ששנו היתר להתקשט ולצאת בפאה נכרית בכולי גמרא מיירי דוקא בפאה נכרית מכוסה תחת השבכה ועל ראשה רדיד כמו השערות הדבוקות לבשרה ממש כי לא היו רגילות בפאה נכרית אלא דוקא הנשים שהיה שערן מועט וכדי שלא ירגישו בעליהן במעוט שערן שהוא ניוול לנשים היו רגילות לקשור בשערן פאה נכרית כדי שתראה בעלת שער הרבה אבל הנשים שהיה שערן הרבה לא היו רגילות בה כלל כדמוכח בהדיא בנזיר... א"כ בהכרח צריך אתה לומר דכשם דשיער עצמה הדבוק לבשרה ממש מכוסה תחת השבכה ועל ראשה רדיד כך פאה נכרית זו הקשורה בשיער עצמה היתה מכוסה עמהן תחת השבכה ועל ראשה רדיד...

הפסק לאשכנזים

(10) שולחן ערוך אורח חיים סימן עה סעיף ב (רב יוסף קארו, ספרד-ישראל, 1488-1575)

שער של אשה שדרכה לכסותו, אסור לקרות כנגדו. הגה: אפי' אשתו, אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש, מותר. הגה: וה"ה השערות של נשים, שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכ"ש שער נכרית, אפי' דרכה לכסות. (הגהות אלפסי החדשים)

(11) משנה ברורה שם (ר' ישראל מאיר הכהן, ראדין, 1839-1933)

(טו) שער נכרית - קרי נכרית להשער שנחתך ואינו דבוק לבשרה וס"ל דע"ז לא אחז"ל שער באשה ערוה וגם מותר לגלותה ואין בה משום פריעת הראש ויש חולקין ואומרים דאף בפיאה נכרית שייך שער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש וכתב הפמ"ג דבמדינות שיוצאין הנשים בפיאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע ומשמע מיניה שם דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל ובספר מגן גבורים החמיר בזה ע"ש. וכתב עוד שם דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין בזה משום מראית העין ע"ש:

(12) שו"ת אגרות משה חלק אה"ע ב סימן יב (ר' משה פיינשטיין 1895-1986)

...מ"מ רוב רבותינו וגם מאלו שסומכין עיקרי ההוראה עליהם מתירים והם הרמ"א שם ובסימן ש"ג בד"מ והמג"א והפמ"ג, וכן משמע גם מהגר"א שסובר כן שלא אסרו בזה משום מראית העין..... והטעם פשוט שכיון שלא מצינו בגמ' שאסרו, אין למילף ממקומות אחרים שאסרו משום מראית עין, דאין למילף חדא מאידך, ולכן נאמר איסור מראית עין ביחוד בכל דבר שאסרו. ובפאה נכרית ודאי הא אין למילף חדא דאין זה איסור לאו אלא איסור עשה דעל האשה להיות צנועה ולכסות ראשה ואין למילף ממה שאסרו בשבת ועוד איסורי לאוין. ועוד משום שברוב הפעמים ניכר שהשערות הם מפאה נכרית, ואף אם אינו ניכר לאנשים שאין מסתכלין כ"כ בנשים עד שיכירו מ"מ לנשים ודאי ניכר ברובא דרובא ואולי גם כולן ניכרות, ולכן בשביל מה שנזדמן לפעמים רחוקות שלא ניכר לא אסרו.

... ואין לומר שבמדינתנו זו בזה"ז שנתפרצה שרוב נשים בעוה"ר אין מכסות ראשן שלכן יאמרו גם עליה שהיא מהפרוצות בזה... דלהמכירין אותה לא יהיה שום חשד כיון שיודעין שהיא אשה כשרה, ולהאין מכירין אותה ויאמרו שגם היא מהפרוצות בזה הרי לא ילמדו ממנה יותר משאר הפרוצות שהן הרבה בעוה"ר, ולא מצינו שאסרו בכה"ג. וטעם זה הוא גם על מה שלא אסרו לגלח במספרים כעין תער.....

ולכן לדינא אין כתר"ה יכול למחות ביד אשתו הרבנית החשובה מללבש פאה נכרית, שאף אם כתר"ה רוצה להחמיר אינו יכול להטיל חומרותיו עליה שזהו רק דין שלה..

הפסק הספרדי

(13) שו"ת ישכיל עבדי חלק ז אבן העזר טז (ר' עובדיה הדאיה, ישראל, 1890-1969)

באר שבע האוסר לא העמיק להבין טעם הדבר ויסודו. קים להו לרבנן שאין יצר הרע שולט אלא בדבר המחובר לגוף האשה עצמה שהוא דבר שיש לו חיות, מה שאין כן אם נתלש מהאשה פקע ממנו איסור הערוה והרי הוא כפגר מת שאין ליצר הרע שליטה בו....עינינו רואות שכך נהגו נשי רבנים גאונים ואדמו"רים, ואין פוצה פה.

(14) שו"ת יביע אומר חלק ד - אה"ע סימן ג (ר' עובדיה יוסף, נולד 1920)

... ובאמת שבעיקר הדין נראה שהעיקר לאסור לצאת בפאה נכרית לרה"ר מכל הני טעמי תריצי שכ' האוסרים, שהם רוב הפוסקים. ומכ"ש דהוי איסור תורה... ולכן מצוה לפרסם ברבים לבל תצאנה הנשים הנשואות בפאה נכרית לרה"ר, כי בעוה"ר התחילו מחדש כמה מעדות המזרח לפרוץ גדר ולהקל בדבר, ובתוכן הרבה מנשי ת"ח ורבנים בישראל, מחוסר ידיעה בפוסקים. כי אין חכמה לאשה אלא בפלך, וילפי מקלקלתא מכמה מבנות אשכנז שנהגו קלות ראש בזה... ואמותינו הקדושות נהגו איסור בדבר, ויש בזה משום אל תטוש תורת אמן.... וכל זה לנשואות, אבל לאשה גרושה או אלמנה פנויה שכל עיקר איסורן לצאת בפ"ר לרה"ר אינו מה"ת, (וכמ"ש המג"א סי' עה, והשבות יעקב סי' קג), יש להקל להן בפאה נכרית.